Ner 73. ROK 1845. SOBOTA 29 MARCA

Pismo to wychodzi codziennie oprócz niedziel i świąt uroczystych w drukarni Stanisława Gieszkowskiego.

Zaliczenie na trzy miesiące złotych dziesięć miesięcznie złotych cztery, numer pojedynczy groszy dziesięć.

GAZETA KRAKOWSKA.

OBSERWACYE METEOROLOGICZNE.

Dzień godzina		Bar. do 0° R. w miar. paryz.	Stop. ciepła podł. Reau.	Psychometr	Wiatr	Stan Atmosfery	Zjawiska napowietrzne różne uwagi
	6	27 4, 440	+ 3, 0	2, 32	Pł. Zachodni średni	Chmury	Deszcz
28	2	2, 515	+ 5, 1	2, 33	,, ,,	Pochmurno	
	10	0, 662	+ 3, 3	2, 25	,, mocny	,,	Deszcz

Ogłaszając prenumeratę na następny kwartał, Wydawca Gazety Krakowskiéj *uprasza Szanownych Abonentów, o wczesne zapisywanie się; albowiem taką tylko ilość exemplarzy wybijać postanowił, jaka po obliczeniu* najdaléj do d. 6 Kwietnia 1845 r. *Abonentów, okaże się być potrzebną. — Prenumerata kwartalna Złp.* 10, *miesięczna Złp.* 4.

Wiadomości krajowe.

KRAKÓW.

Mało jest miast, któreby się tylu dobroczynnemi zakładami poszczycić mogły co Miasto nasze. Atoli zakłady te, niosące wsparcie ubogim, nie miały na celu zapobieżenia ubostwu i odwracania przyczyn sprowadzających stan chwilowego niedostatku, który najczęściéj w krótce całe rodziny do upadku przywodzi. Zwrócił Rząd krajowy uwagę swoją na brak tego rodzaju Instytucyi i zaradzając potrzebie, postanowił zaprowadzić Kassę Oszczędności, któréj urządzenie Zgromadzenie Reprezentantów w dniu 3 Lipca 1844 r. przyjęło.

Robotnik z dziennego żyjący zarobku, zwykle każdą oszczędność od zwyczajnych potrzeb, marnotrawi, niepomny że przyjdzie czas, w którym albo roboty zabraknie, albo zarobić będzie nie można, a gdy nadejdzie chwila taka i gdy głód i zimno dokuczać mu zaczną, przymuszony bywa zastawiać odzież dla kupienia chleba i opału, a skoro i téj zabraknie wyciąga rękę o wsparcie i staje się z rodziną publicznym ciężarem. Nie mając zakładu w którym by mógł składać drobne prac oszczędności, trwoni takowe zapominając, że większe kwoty z szczupłych zasiłków powstają, częścią zwykłą lekkomyślnością wiedziony, częścią w przekonaniu że grosz oszczędzony nie doczeka drugiego i nie da się lepiéj użyć nad dogodzenie swéj namiętności.

Ku odwróceniu tak zgubnych następności, przyjaciele ludzkości przed 30 laty zaprowadzili pierwszą w Edynburgu Kassę Oszczędności, za któréj przykładem naprzód w stolicach a w krótce w celniejszych miastach europejskich, tego rodzaju instytucye powstały. Mają one na celu nastręczyć uboższéj a mianowicie z dziennego wyrobku żyjącéj klassie ludzi sposobność bezpiecznego składania pomniejszych kwot pracą i oszczędnością zebranych, przy zapewnieniu pewnego procentu i dozwoleniu podnoszenia złożonych funduszów każdego czasu bądź w części, bądź w całości. Kassy zatem Oszczędności przyczyniają się do zaprowadzenia porządku i spokojności w rodzinach a mianowicie w tych, w których nędza a częstokroć i zbrodnia dziedzictwem osiadły.

Zasady główniejsze urządzenia Kassy Oszczędności Krakowskiéj są: Skarb Miasta Krakowa ręczy za bezpieczeństwo składanych funduszów jak niemniéj za zwrot takowych z narosłemi procentami na każde żądanie; zostaje pod nadzorem właściwéj Dyrekcyi i odbywa swe czynności w Kassie Głównéj Miejskiéj; nie przyjmuje na raz jeden od jednéj osoby mniéj nad 1 złp. ani więcéj w ciągu tygodnia nad złp. 50; skoro wniesione fundusze z dorachowanemi procentami 1,000 złp. uczynią, dalsze składanie na tę samą książeczkę miejsca mieć nie może; wszelka kwota złożona, poczynając od 5 złp. przynosi składającemu procent roczny po 4/100 licząc od dnia pierwszego najbliższego miesiąca (*); piąty procent obracany bywa na pokrycie kosztów administracyi; procent z końcem

*) Kassy Oszczędności Wiedeńska i Warszawska płacą składającym od wniesionych funduszów 4 od sta, Berlińska 2½ od sta, Wrocławska 3⅓ od sta, żadna zaś o ile nam wiadomo więcéj nad 4 od sta procentu nie zapewnia.

roku dolicza się do kapitału i przynosi znowu procent; kwoty żądane 100 złp. nieprzenoszące, zaraz za zgłoszeniem się, wyższe zaś w dni 15 po wypowiedzeniu przez oświadczenie ustne w Kassie płacone bywają.

Kassa oszczędności przy pomocy Arcybractwa Miłosierdzia i Banku pobożnego (które w chęci przywiedzenia jak najspieszniéj do skutku tak zbawiennéj instytucyi, potrzebny zakładowy kapitał złożyło) otwartą została z dniem 6 paźdz. 1844 r. Fundusze mogą być składane i podnoszone w Kassie Główněj codziennie, wyjąwszy sobotę, tudzież trzy dni poprzedzające i trzy dni następujące po każdym pierwszym dniu miesiąca a to w godzinach od 9 z rana do 2 po południu, tudzież w dni niedzielne od wpół do 12 do 1széj z południa. Mało upowszechnione jeszcze pojęcie Kassy Oszczędności, czas zimowy w którym klassa ludzi wyrobnicza pozbawiona iest zarobku i zeszłoroczny nieurodzaj są powodem, że dotąd niewielu z tak dobroczynnéj instytucyi korzystać zdołało. Mimo tego jednak według otrzymanéj wiadomości, fundusze w tejże kassie po dzień 26 marca r. b. złożone, wynosiły 14,192 gr. 15 z których na żądanie stron składających zwrócono 2090 złp. Wszelkie złożone fundusze, Dyrekcya bezzwłocznie na pewną hypotekę lokuje, zachowując potrzebny rezerwowy kapitał dla czynienia wypłat zgłaszającym się.

Swieżo pod powagą Rządu otwartą została filialna Kassa Oszczędności przy zakładach górniczych w Jaworzniu, aby ułatwić pracującym w okolicy górnikom składanie oszczędzonych zarobków i o ile nam wiadomo już tamtejsza Kassa do Kassy Główněj składana przez górników fundusze odsyła.

Spodziewać się należy że przy zachęceniu służących przez panów, czeladzi rzemieślniczéj przez majstrów, a włościan przez pasterzy miejscowych, aby z nowo pod bezpośrednią opieką dostojnego Rządu utworzonéj dobroczynnéj Instytucyi korzystali, wkrótce, podobnie jak w innych miastach i nasza Kassa Oszczędności zakwitnie i dobroczynne wyda owoce.

Wiadomosci zagraniczne.

— *Z Petersburga.* —

Ogłoszono postanowienie Cesarskie *o prawach i władzy Główno-dowodzącego armią.* Między atrybucyami, są następujące: Główno-dowodzący armią, zachowując wszystkie prawa, nadane mu na czas pokoju, w czasie wojennym, przybiera osobną władzę, tak w poruczonéj mu armii, jako w guberniach i obwodach, ogłoszonych na stopie wojennéj, tudzież w prowincyach nieprzyjacielskich, prawem wojny zajętych. Główno-dowodzący armią, w czasie wojny reprezentuje osobę Cesarza i przybiera władzę Jego Cesarskiéj Mości. Rozkazy główno-dowodzącego w armii, w guberniach i obwodach, ogłoszonych na stopie wojennéj, wypełniane być mają jak najwyższe imienne rozkazy. Stopień władzy główno-dowodzącego w zarządzie armii, określony jest w punkcie 14. Posiadając władzę usuwania od obowiązków, oddawania pod sąd wojenny i zatwierdzania wyroków, na mocy punkt. 9 i 10, główno-dowodzący, co do nagród, ma następne prawa: *a)* Może udzielać żołnierzom znaki honorowe orderu wojskowego, a za czyny wojenne awansować, na polu bitwy, z podoficerów na oficerów. *b)* Może także, na polu bitwy, za świetne czyny wojenne, dawać awanse oficerskie, aż do kapitana armii włącznie, lub do odpowiedniéj temuż rangi, i nagradzać orderami: św Jerzego kl. 4téj, św. Włodzimierza kl. 4tej z kokardą, ś. Anny kl. 2, 3ciej z kok. i 4téj z napisem za waleczność, ś. Stanisława kl. 2 i 3ciéj, złotemi szpadami, pół-szablami i szablami za waleczność.

— *Paryż* 12 *Marca.* —

Izba parów przyjęła projekt względem umieszczenia zwłok pp. Bertrand i Duroc obok zwłok cesarza Napoleona, większością głosów 64 przeciw 55.

Dzisiejsze dzienniki w braku ważniejszych przedmiotów zajmują się głównie kwestyą o zamianie renty.

Telegraficzna depesza z Tulonu donosi rządowi, że robotnicy arsenału tamecznego portu powrócili do swych zatrudnień w arsenale.

Według *Gazette des Tribunaux*, nie tancerka Lola Montes, ale gra w karty była powodem do pojedynku między pp Dujarier i Beauvallon. Prokurator królewski wyznaczył śledztwo na okoliczności, które spowodowały śmierć p. Dujarier; wydane także zostały rozkazy aresztowania p. Beauvallon i jego sekundantów, hr. Flers i Rotmistrza w służbie hiszpańskiéj.

Minister robót publicznych ma przedłożyć w izbie deputowanych projekt względem ulepszenia i podniesienia żeglugi wewnątrz kraju, i na wykonanie tego przedsięwzięcia żądać ma kredytu na 80 milionów- franków.

Jeden z naczelników stronnictwa postępu w Hiszpanii, p. Madoz, który jako wychodźca od 10 miesięcy przebywa w Paryżu, wyjechał ztąd udając się do Madrytu. Gabinet madrycki miał jemu i panu Cortina zaproponować projekt do koalicyi.

Na dzisiejszém posiedzeniu izby deputowanych toczyły się rozprawy nad wnioskiem panów Couture, Laurence, Dejean i Peltereau de Villneuve względem przenoszenia politycznego zamieszkania. Według tego wniosku nikt nie może być zamieszczany na liście wyborców jakowego okręgu, gdzie nie ma rzeczywistego zamieszkania, jeżeli tam przynajmniéj 50 fr stałego podatku nie opłaca. P. Carne mówił przeciw a p. de la Plesse, członek kommissyi, za wnioskiem

— *Dnia* 13 *Marca.* —

Na wczorajszych rozprawach nad projektem względem politycznego zamieszkania, po mo-

wach Prokuratora jeneralnego Hebert i p. Dupin za — a pana Ledru Rollin przeciw projektowi postanowiła Izba deputowanych znaczą większością głosów wziąść ten projekt pod narady. Tylko skrajna lewa strona i kilku członków lewego środka i skrajnéj prawéj strony głosowali przeciw niemu. P. Dupin dowodził, że zaproponowane prawo wymierzone jest przeciw nadużyciom arystokracyi jak i demokracyi. Jeżeli bogaty republikanin 50 do 60 wyborców pozyskać dla siebie może, kupując im kawał gruntu, który ich czyni właścicielami gruntowemi w okręgu, to bogaty arystokrat również i tem łatwiéj uczynić to może. Spostrzegłszy, że deputowany małą tylko większość posiada w okręgu, można przy teraźniejszym stanie prawa wyborczego, przedsięwziąść konskrypcyą wyborców, utworzyć z nich małą kolonię i tym sposobem sfałszować wybory. Jakoż w większéj części kollegiów wyborczych bywały fałszowane wybory przez takich koczujących wyborców. P. Hebert wystawił jeszcze bliżéj oszukaństwa w téj mierze, częstokroć w okręgach, dokąd miano ściągnąć wyborców, przez subskrypcye zakupowane tam dla nich grunta wartości 1500 do 2000 fr. i te tak rozdzielano, że każdemu wyborcy nie przynosiły jak 1 do 1½ fr, od których nie wypadało jak 4 do 6 centimów (2 do 3 gr. p.) podatku stałego. Gdy zaś prawo wyborcze wymaga tylko aby 200 fr. stałego podatku płacić chcąc być wyborcą, mógł przeto każdy, kto gdziekolwiek płacił wymaganą summę podatku, i w innych okręgach, jeżeli tam choćby tylko kilka centimów podatku opłacał, prawo wyborcze wykonywać. Wszystkie te operacye opierały się na 10tym art. prawa wyborczego z dnia 19 kwietnia 1831 r., który stanowi, że wyborca polityczne swe zamieszkanie może do każdego okręgu przenieść, w którym stały podatek opłaca, byle tylko na 6 miesięcy pierwéj zawiadomił o tem właściwą władzę. Ten przeto artykuł ma być tak zmieniony, że przeniesienie politycznego zamieszkania, tylko wtedy może mieć miejsce, kiedy wyborca w przybranym przez siebie okręgu przynajmniéj 50 fr. stałego podatku opłaca.

Na dzisiejszém posiedzeniu izby deputowanych toczyły się dalsze rozprawy nad przenoszeniem politycznego zamieszkania, ale nie zaszło w nich nic wzmianki godnego.

— *Dnia* 14 *Marca.* —

Na wczorajszém posiedzeniu izby deputowanych w dalszych rozprawach nad projektem dotyczącym przenoszenia politycznego zamieszkania, p. Vivien zaproponował zmianę, aby w okręgu przybieranego politycznego zamieszkania, p. Vivien zaproponował zmianę, aby w okręgu przybieranego politycznego zamieszkania, minimum opłaconego podatku wynosiło nie 50 fr. przez kommissyę zaproponowane, ale tylko 25 fr. Ten wniosek izba przyjęła. Poczem przystąpiono do głosowania nad całym projektem, który większością głosów 209 przeciw 126 przyjęty został.

Dnia 17 lutego jenerałowie Delarue i Lamoricière udali się z Oranu do granicy marokańskiéj. W Algierze są na to przygotowani, że operacye ustanowić mające granice, któremi pierwszy kierować będzie, mogą dać powód do nowych kroków nieprzyjacielskich. Abd-el-Kader stoi, jak zapewniają, z 900 piechoty i 1200 jazdy nad rzeką Maluja; pełnomocnicy marokańscy, którzy z strony Abd-el Rhamana mają polecenie załatwienia interesu granicznego, ulegają, jak się zdaje, wpływowi Emira.

Liczba biskupów, którzy się oświadczyli za mandatem arcybiskupa Lyońskiego, uznanym za nadużycie przez Radę Stanu, wynosi teraz 15.

P. Etienne, par Francyi, rozstał się wczoraj z tym światem.

— *Bruxella* 12 *Marca.* —

Roczny kontyngens wojskowy w Belgii, dla utrzymania neutralności kraju, oznaczony został na 80,000 ludzi, to jest 50ta część całéj ludności

— *Londyn* 11 *Marca* —

Nowy poseł turecki, Selim Effendi, miał wczoraj posłuchanie u królowéj, któréj złożył listy wierzytelne. Hali Effendi, dotychczasowy poseł Porty Ottomańskiéj, otrzymał pożegnawcze posłuchanie.

— *Dnia* 12 *Marca.* —

Na wczorajszém posiedzeniu izby niższéj nie zaszło nic ważnego. Ferye wielkanocne parlamentu rozpoczną się d. 20 (w wielki czwartek) i trwać będą do poniedziałku następnego tygodnia d. 31. Nawał interessów (jak się p. Peel w izbie wyraził) nie dozwala dłuższych feryj.

U królowéj były dziś drugi raz pokoje. Xżę Montrosé został potem na kapitule orderu Ostu, insygniami tego orderu ozdobiony.

M. Chronicle donosi, lubo nie zaręcza za prawdę, że wczoraj podczas konnéj przejażdżki xięcia Albrechta, strzelił ktoś do niego z wiatrówki.

P. Hay, jlny konsul angielski w Tangierze, umarł tam w końcu lutego.

Według doniesień z Vera-Cruz, jenerał Santana, strącony prezydent rzeczypospolitéj mexykańskiéj, został w czasie ucieczki do wiejskiéj własności Eucerro, ujęty, do Hico odprowadzony i w zamku Perote uwięziony. Najłagodniejszy los, jaki go czeka, jest, iż z kraju zostanie wywołany i że jego ogromny majątek będzie skonfiskowany.

Miasto Bridgetown na wyspie Barbados stało się w połowie pastwą płomieni; szkody podają na pół miliona f. st.

P. Ouseley, poseł angielski do potrójnéj interwencyi, w krajach La-Plata, opuścił Londyn d. 7, w celu odpłynięcia wraz z żoną, z Depfort do Rio-Janeiro, Montevideo i Buenos-Ayres. Poprzedniego wieczora objadował z Ministrem brazylijskim, panem Lisboa, u posła francuzkiego, hr. St. Aulaire.

Angielski okręt *Premier*, płynąc z Chin do Bally Padang rozbił się d. 25 lipca r. z. na

wschodnim brzegu wyspy Borneo, i oficerowie wraz z częścią osady dostali się do niewoli. Kilku ostatnich zostali w Sulu jako niewolnicy sprzedani i potem wykupieni. Aby rozbity okręt nie dostał się w ręce licznych na tych wodach korsarzy, kapitan rozkazał go spalić.

— *Madryt* 6 *Marca.* —

Rodzina królewska ma po wielkiej nocy wyjechać do Aranjuez, a latem do Barcelony.

Wczoraj oświadczyli ministrowie członkom kommissyi budżetowéj, że owdowiała królowa Krystyna weszła w nowe związki małżeńskie, poczem hr. Martinez de la Rosa zrobił wniosek, aby nie udzielać zażądanéj przez rząd dla owdowiałéj królowéj rocznej pensyi 3 mil. realów.

Rozmaitości.

RYS PORÓWNAWCZY URZĄDZENIA POLICYI *w Paryżu i Londynie*

(z Tygodnika Petersburgskiego.)

(Dokończenie.)

We Francyi bardzo jeszcze wiele zostaje do życzenia w metodzie czuwania nad spokojnością publiczną. Policya paryzka działa jakby armia w czasie wojny, rozstawia czaty swoje na wielkiéj jedna od drugiéj odległości i tylko od czasu do czasu wysyła podjazdy na nieprzyjaciela; nadzór tam jest chodzący, a patrol wiernym jego typem. Przeciwnie w Londynie i innych Wielkobrytańskich miastach, które przyjęty systemat ustanowiony w r. 1839 przez Sira Roberta Peela, nadzor jest nieruchomy, stoi na pewnych oznaczonych punktach i dla tego potrzebuje mniéj ludzi i skuteczniej służy do ochronienia powszechnego bezpieczeństwa.

Londyńska policyjna służba zachowuje całkiem karność wojenną; czynności posługaczy kierowane są przez dozorcę czyli głownego konstabla, wybieranego zwykle z oficerów wojskowych. W Londynie ma on rangę pułkownika, w Liverpool kapitana. Dla ułatwienia nadzoru miasto dzieli się na kilka wielkich okręgów; każdy zostaje pod dozorem swego porucznika i dzieli się na mniejsze oddziały, z których każdy ma swego policyjnego sierżanta; te zaś mniejsze oddziały mają po kilka cyrkułów, a każdy z nich zostaje pod nadzorem osobnego stróża (watchman), cyrkuł powinien być takiéj rozległości, któraby pozwalała stróżowi zwiedzać wszystkie jego części co pół godziny; chodząc wolnym krokiem. Służba jego trwa dwanaście godzin, stróżowi daje się szczegółowa mappa jego cyrkułu i nadto powinien znać wszystkich mieszkańców osobiście i po imieniu. We dnie nie ma innéj broni procz krótkiéj pałki, (w Londynie nawet i ta już wychodzi z użycia); na noc dają mu latarkę, grzechotkę, płaszcz z kapturem i w niektórych miastach rodzaj puginału. Obowiązany jest śledzić za wszystkiemi podejrzanemi ludźmi w cyrkule i imać ich; w razie zamięszania lub pożaru, powinien wprzód obwołać trwogę nim pospieszy na pomoc. Jednym z dowodów przezorności, z jaką obmyślano tę organizacyę jest to, iż słudzy policyjni w których cyrkule pojmany będzie złoczyńca, są mniéj wynagradzani od tych, u których wcale przestępców nie było. To znaczy, że w liczbie przymiotów wymaganych od policyi, czujność przenosi się nad siłę.

Sierżanci, porucznicy i główny dozorca obchodzą miasto dniem i nocą, dla przekonania się, że stróże są na swych miejscach i że ich pilność nie usypia. Stróż znaleziony napiłym, śpiącym, z fajką lub w rozmowie z kobietą, natychmiast usuwa się ze służby. Nocą pewna liczba ludzi znajduje się zawsze w rezerwie po głównych oddziałach, a we dnie w kantorze policyjnym lub w sądzie, gotowych natychmiast do udania się na miejsce, gdzie pomoc okaże się potrzebną. W Liverpool jest 5 głównych stacyj policyjnych, w Londynie, prócz City 9, według liczby sądów. W każdéj stacyi jest maneż, gdzie słudzy policyi ćwiczą się w mustrze wojennéj i odbywają popisy przed swemi naczelnikami; nadto jest kantor, gdzie zapisują się rozkazy dzienne, prowadzenie się sług policyi i imiona aresztowanych osób; nakoniec dwa pokoje, jeden dla więźniów płci męzkiéj, drugi dla żeńskiéj, gdzie zatrzymane w nocy osoby zostają przez czas sądowego badania.

Wyborna ta organizacya uzupełnia się jeszcze surowym wyborem ludzi. W Anglii policya werbuje sług swoich najwięcéj pomiędzy dymissyonowanemi podoficerami lub rzemieślnikami znanemi z dobrych obyczajów. Gdy w tym razie konieczną jest siła fizyczna i wzrost wysoki, przeto ludzie, którym powierzone jest bezpieczeństwo publiczne, składają rzeczywiście kwiat ludności angielskiéj. Chyba tylko gwardya municypalna paryzka może się zrównać w tym względzie z policyą miejską Londynu, Liverpoolu i Glasgowa.

W Londynie utrzymanie policyi, wraz z City, kosztuje 8,500,000 franków rocznie; to wynosi przeszło 1,500 fr. na osobę; w Liverpool, prawie toż samo. W prawdzie wydatek ten jest wielki, lecz sierżant miejski kosztuje także Paryżowi 1200 fr., tymczasem sługa policyjny Londyński pracuje za dwóch takich sierżantów. Nadto, w ogólnym wypadku, z ludnością niedochodzącą ani połowy londyńskiéj, Paryż wydatkuje na swą policyę rocznie ogromną summę do 12,000,000 fr.

PRZYJECHALI DO KRAKOWA.

Od dnia 28 do dnia 29 Marca.

Stański Stanisław, Lube Ferdynand podpor. ces. austr., z Polski; — Pfanner, Lighton James, Adzemo Altin, Mandre Teodor, George Konstantyn, Bogomolow Gabryel, z Galicyi.

Wyjechali z Krakowa.

Rozenthal Filip, White Artur, Nowotny Jan z 5 towarzyszami, do Polski; — Lube Ferdynand podpor. ces. austr., do Galicyi; — Fadenhecht, Mycielski Felix hr., Kuhlman Karolina, Beral August Lighton James, Adzemo Altin, Mandre Teodor do Pruss.

Z dniem dzisiejszym kończy się prenumerata kwartalna na Gazetę Krakowską.

W Poniedziałek z powodu uroczystego święta Gazeta Krakowska nie wyjdzie.